

EKİM 2020

MÜLTECİLİK OLGUSU BAĞLAMINDA OKULA UYUM

HAZIRLAYAN
BURCU ÖZLEM DAÇ

Okula uyum süreci aile, arkadaş çevresi, öğretmen ve idarenin çocukla dayanışması ve süreçteki zorlukları atlatabilmesinde çocuğa rehberlik etmesi ile daha hızlı bir şekilde atlatılabilecek bir geçiş sürecidir. Yeni bir toplumsal çevreye dahil olma kavramı özellikle mülteci çocukların erken yaşlarda deneyimlediği ve üzerlerinde büyük bir stres oluşturan bir durumdur. Bu sürecin çocukta olumsuz duygu-durum oluşturmaması adına çocuğa bu dönemde okula aidiyet ve kabul duygusu kazandırmak bir güven ortamı oluşturmak açısından önemlidir.

Okula başlamak çocuklar için alıştığı ve güven duyduğu küçük bir toplumsal grup olan aileden ayrılmak ve yeni yaşantılar deneyimlenecek olan daha geniş bir toplumsal grup içerisine dahil olmak demektir. Bu geçiş süreci çocukların yaşadığı yabancılaşma algısı sebebiyle kaygı ve strese yol açabilir ve dolayısıyla çocuklarda okula gitmede isteksizlik, sınıf ortamında tedirginlik ve anne-babaya aşırı bağımlılık gibi sorunlar gözlemlenebilir. Çocuğun yaşadığı bu problemler ile başa çıkabilmesinde ve okula uyum sağlamasında ise aile, arkadaş, öğretmen ve idarecilere büyük sorumluluklar düşmektedir.

OKULA UYUM VE UYUMSUZLUK DURUMU

Okula uyum en genel anlamda çocukların yeni bir toplumsal çevreyle sosyal ve akademik anlamda pozitif bir ilişki kurması olarak açıklanabilir (Kaya, 2014). Okula uyum sürecinin başarılı bir şekilde atlatılması çocukların yalnızca eğitim süreçlerini değil aynı zamanda psiko-sosyal süreçlerini de olumlu yönde etkiler. Okula uyumdaki başarı çocukların zorbalık, şiddet ve saldırganlık eğilimleri, dışlayıcı tutum, kaygı ve korkulu olma hissi gibi birçok davranışsal ve sosyal problemleri de azaltması yönünden önemlidir (Gülay, 2011).

Çocukların okula uyum sağlarken zorluk yaşamasının temel nedenleri gelişim süreçlerindeki yaşantılarına göre değişiklik gösterebilir. Fakat en genel anlamda özetlemek gerekirse bu nedenler;

- Anneye aşırı bağımlılık,
- Özgüven eksikliği,
- Okul kavramını yeterince öğrenememiş veya yanlış öğrenmiş olma,
- Okula ceza olarak gönderilme,
- Anne-baba ve öğretmen arasındaki tutum farklılıkları,
- Aile içerisindeki huzursuzluklar,
- Ailede yeni bir kardeşin doğması, bir yakınının ölümü, hastalığı vb. sorunların olması şeklinde sıralanabilir (Başaran, Gökmen & Akdağ, 2014).

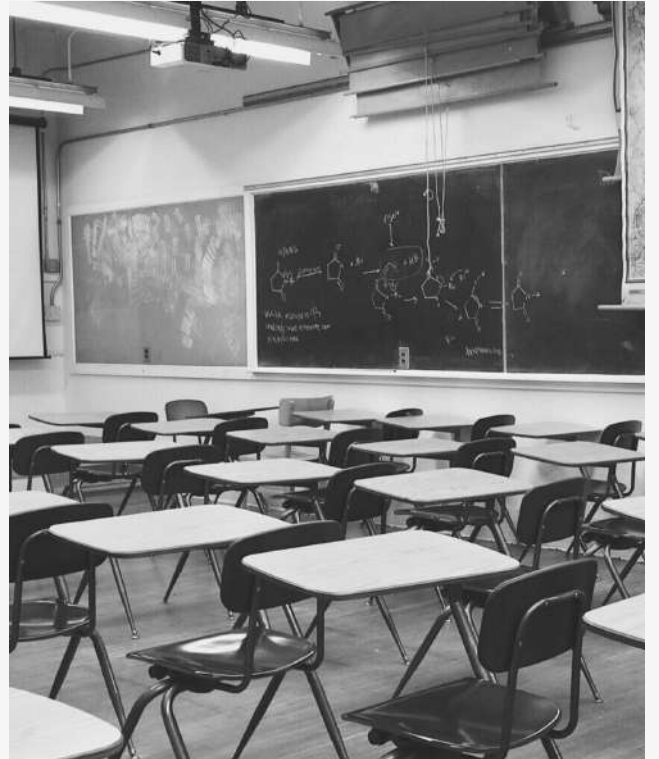
Aslında okul ile ilk temasta verilen tepkiler her çocuk için değişiklik göstermektedir. Bu süreçte kimi çocuk korkup kaygılanırken kimisi ise mutluluk ve heyecan duyabilir. Fakat okula başlarken çocukların akranları ve öğretmenleri ile kurduğu ilişki onları tüm eğitim hayatları içerisinde etkileyecek öneme sahiptir. Okula uyum süreci, sonraki dönemler için okul başarısında kilit role sahiptir (Rimm-Kaufman ve Pianta, 2000). Yani bu durum, çocuğun tüm okul yaşantısını etkileyecek bir süreç olarak ele alınmalıdır.

Okula uyum süreci düzenli devamlılık sağlandığı takdirde 1-1.5 ay gibi bir süreyi kapsamaktadır. Bazı durumlarda ise çocukların okul ile ilişkisi olumlu gözükse dahi zaman içerisinde farklı sorunlar ile karşılaşabilmektedir.

Çocuğun hastalanması, okulun uzun bir tatile girmesi, sevdiği birinin vefat etmesi, kardeş gelmesi, öğretmen değişikliği ve göç gibi süreçlerde okula uyum sağlanmış bile olsa çocuklar üzerinde olumsuz etkiler gösterebilir (Üçüncü, 2019).

OKUL FOBİSİ

Okul fobisi, duyulan yoğun kaygı sebebiyle çocuğun okula gitmeyi reddetmesi ve çeşitli bedensel rahatsızlıkları neden göstererek ebeveyni evde kalmaya ikna etmesi şeklinde tanımlanabilir (Yaşar & Yaşar, 2010). Okul fobisi olan bir çocuk okula gitmek istemediği için; derslerini takip edememekte, akademik başarısı düşmekte, arkadaş ilişkileri zarar görmekte ve psikolojik problemler ile karşılaşabilmektedir (Yüksel vd., 2016). Tüm bu süreç ise çocuğun okula uyumunda ketleyici bir rol oynamaktadır.

MÜLTECI ÖĞRENCİLER İÇİN OKULA UYUM SÜRECİ

Mülteci öğrencilerin eğitim sürecine ilişkin politikalar özellikle 2011 yılında Suriye'den gelen kitlesel göç hareketi ile birlikte şekillenmeye başlamıştır. İlk dönemde yaşanan krizin kısa sürede biteceği düşüncesinden hareketle mülteci çocuklara herhangi bir dil eğitimi verilmemiş ve Arapça müfredat üzerinden ilerlenmiştir. Fakat ilerleyen süreç içerisinde eğitim geçici bir sorun olmaktan uzaklaşmış ve kamplarda çocuklar için okullar açılmıştır. Misafirlik algısı üzerinden yürütülen politikalar savaşın uzun sürmesi sebebiyle etkisini kaybetmiş ve mülteci öğrencilerin devlet okullarına kaydıyla yeni bir sürece geçiş olmuştur (Ergun, 2018).

Göç süreci ile birlikte yeni bir ülkeye uyum sağlam sürecinde çocuklar aynı zamanda en temel hakları içerisinde yer alan eğitim haklarına erişimde de gerek müfredat farklılıkları gerekse dil ve alfabenin farklı olması sebebiyle çeşitli uyum sorunları ile mücadele etmek zorundadır (Öztürk, 2015). Bu durum çocukların okulu bırakma risklerini arttıran bir faktör olmuştur.

Diğer yandan ebeveynlerin geçim kaynakları ve iş imkanlarına erişimde yaşadığı zorluklar, bakım verenlerden birisinin olmaması sebebiyle yaşanan ekonomik sıkıntılar çocukları okula gitmek yerine çalışma hayatına yönlendirebilmektedir. Gelişim süreçlerinde ağır işlerde ve yetişkin bir topluluğun içerisinde varlığını sürdürmeye çalışan çocuklar için kişilik ve sosyal gelişimin sağlıklı bir şekilde tamamlanması sağlanamamaktadır. Mülteci kız çocuklarının eğitime katılımının düşük olmasında ise ayrıca muhafazakar tutum ve kültürel birikim de rol oynamaktadır. Karma eğitim sürecini reddeden ebeveynler için çocukların okul ile teması güçleşmektedir (Charles ve Denman, 2013).

Fakat bilinmelidir ki göç sürecinin ardından geldikleri ülkede çocuklar için okula gidebilmek güven duygusunu kazanmak ve iyileşme süreçlerini hızlandırmak açısından kritik bir etkiye sahiptir (Charles ve Denman, 2013). Ayrıca eğitimin uzun vadede çocukların toplumsal yaşamda kazandıkları roller açısından etkisi göz önünde bulundurulmalı ve geleceğe yönelik çocuk ve aile için daha olumlu bir kapı aralayabilmek adına çocuğun okuldan kopması önlenmeye çalışılmalıdır.

Göç eden kişilerin almış olduğu eğitimin önemli olmasının bir başka sebebi de eğitimin sosyal uyumdaki güçlendirici etkisidir (Bosch-Supan, 1987). Mülteci öğrencilerin eğitim ortamına dahil olması ön yargıları ve mültecilere yönelik olumsuz algıyı kırmak açısından önem teşkil etmektedir (Baker, 2011).

EBEVEYN OLARAK SORUMLULUKLARIMIZ

Çocukların okula uyumunu etkileyen faktörlerden birisi de ailedir. Aile içi iletişim, ailenin okula tutumu, ebeveynlerin okul deneyimleri çocuğun okula uyumunu kolaylaştırmakta ya da zorlaştırmaktadır (Tangüner, 2019).

Ebeveynlerin çocuklarına uyguladığı katı kurallar çocukların aşırı çekimser ya da aşırı saldırgan davranışlar sergilemesine yol açabilmekte ve okuldaki kurallara uyum sağlamasını güçleştirebilmektedir. Benzer şekilde aşırı izin verici tutuma sahip ebeveynlerde ise çocukların sosyal becerilerinin gelişimi olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Eisenberg vd., 2005). Diğer yandan demokratik bir tutum ile yetişen çocuklar kurallara uyma, diğer kişilere karşı duyarlı ve empatik olma, yardım etme, işbirliği yapma konularında daha duyarlı olabilmektedir. (Bornstein ve Zlotnik, 2009).

Anne ve babaların çocuğu okula hazırlarken ve çocuğun okula uyumunu desteklerken yapmaları gerekenleri şöyle sıralayabiliriz (Oktay & Umutkan Polat, 2007);

- Çocuğun okulu sevmesini destekleyici cümleler kurulmalı ve çocuğu okulda neler beklediği, okulun yararları ve önemi çocuğa onu korkutmadan anlatılmalıdır.
- Ebeveynler, okul seçimi konusundaki kaygılarını çocuğa yansıtmamalıdır. Aksi halde çocuğun okuldan korkmasına ve okula uyumunu zorlaştırmasına neden olabilirler.
- Çocuğun okul hakkında sorduğu sorulara gerçekçi, içten ve onları korkutmayacak şekilde yanıt vermelidirler. Sorular karşısında zorlanan ebeveynler bir uzmandan destek alarak sürecin daha olumlu atlatılmasını sağlayabilir.
- Çocuk için yaşayarak öğrenme süreci gelişimi açısından önemli bir adımdır. Okula yeni başlayacak çocuğu bir okul gezisine götürmek çocuğun okul korkusunu yenmesinde ve okula ısınmasında önemlidir.
- Çocuk için okula gitmeyi bir rutin haline getirmek uyumu kolaylaştıran bir faktördür. Bu noktada sabah kahvaltılarını birlikte yapmak ve çocuğun çanta ile kılık-kiyafet hazırlığına destek olmak birlikte yapılabilecek faaliyetlerdir.

ÖĞRETMENİN ROLÜ

Çocuğun okul ve sınıf ortamına uyum sağlamasını kolaylaştıran bir önemli etmen de öğretmenin çocuklara yaklaşımıdır. Bilinmelidir ki, çocuklarda okula aidiyet hissi oluştuğunda öğrencinin derslere katılımı ve okul başarısı artmaktadır. Okula uyumda, özellikle mülteci çocuklar bağlamında eğitimcilerle yönelik önerilerimizi ise şu şekilde sıralayabiliriz (Teymurlu, 2019):

- Mülteci öğrenciler için dil sorunu okula uyum sürecinde önemli bir faktör olmaktadır. Öğretmenler çocukları Türkçe okuma ve konuşmaya yönlendirecek bireysel destekler sunmalı ve çocuğun devam durumunun takibinde olmalıdır.
- Çocukların karma grup aktivitelerine katılımı teşvik edilmeli ve kendi aralarında gruplaşmaların yaşanmamasına özen gösterilmelidir.
- Ev ziyaretleri ile ebeveynlerin okula katılımı ve çocukların ihtiyaçlarının tespiti yönünde çalışmalar yürütülmelidir.

- Çocuklar büyüklerini rol model olarak bir davranış kazanmaktadır. Bu durumu göz önünde bulundurarak çocukların ayrımcı ve dışlayıcı bir dil kazanması ve akranlarına karşı önyargıyla yaklaşmalarını önlemek adına çocuklarla kurulan iletişimde dil kullanımına dikkat edilmelidir.
- Okula uyumda bir diğer unsur da etnik çeşitlilik ve kültürel paylaşımlar odağında çocukların akranları ve okul ortamı ile kaynaşmasını desteklemektir. Öğretmenlerin sınıf içerisinde Türkiyeli ve mülteci çocukların kendi kültürlerine özgü yemek, kıyafet, mekan veya bayram günleri tanıtımları yaptıkları belirli günler düzenlemesi; çok kültürlü yaşam odağında masal atölyeleri tertip etmesi çocukların kaynaşması ve okul ile ilişkisinde güçlendirici rol oynayacaktır.
- Diğer yandan öğrencinin okula bağlılığını güçlendiren bir diğer etmen de okul personeli ile kurduğu iletişim düzeyidir. Burada öğretmenin öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına duyarlı olması, çocuğun bakış açısıyla olayları anlamaya çalışması okula uyumu kolaylaştırıcı etmenlerdir.

AKRAN İLİŞKİLERİ

Arkadaş çevresi çocuğun sosyalleşmesinde destekleyici bir role sahiptir. Fakat arkadaşlık ilişkileri okula olan uyumu kolaylaştırabilirdi gibi zorlaştırabilir de. Arkadaş ilişkileri çocuğun başkalarının fikir ve tutumlarına saygı göstermesinde, aynı zamanda kabullenme duygusunu pekiştirmede etkilidir (Yavuzer, 2007) Akranlarıyla sağlıklı bir ilişki kuran çocukların okul başarısının arttığı ve daha katılımcı oldukları gözlemlenmektedir. Buna karşın akranlarıyla olumsuz ilişkiler kuran çocukların ise okul başarısının azaldığı ve okula uyumlarının zorlaştığı görülmektedir (Gülay, 2011)

İDARE İLİŞKİLERİ

Okul yöneticisinin hoşgörü ve demokratik ilkeler bağlamında okulu çocuk için mutlu ve yararlı bir ortam olarak hazırlaması okula uyumu güçlendirmektedir. Bunu sağlarken:

- Ebeveynlere okul çalışmaları, amaçları ve program hakkında bilgi verilmeli
- Oryantasyon çalışmaları ile çocuk ve ebeveynleri okul ve okul kurallarına alıştıracak çalışmalar yapılmalı
- Çocuğun okula alışma sürecinde ebeveyn ile iletişimi bir anda kesilmeyerek kademeli olarak ebeveynden uzaklaşması sağlanmalıdır (Gottschall, 1989).

POLİTİKA BAĞLAMINDA

- Türkçe dil kursları ve sosyal etkinlikler bağlamında kurumlar arası iş birlikleri geliştirilmelidir.
- Eğitim programlarının hazırlanmasında babaların da sürece katılımı desteklenmelidir.
- Ailelerin eğitim sistemi hakkında gerekli bilgiye erişimi desteklenmelidir.
- Ailelere çocuk hakları ve kültürel farklılıklara dikkat çeken farkındalık eğitimleri organize edilmelidir.
- Öğretmenlerin çok kültürlü eğitim sürecine ilişkin eğitimler alması teşvik edilmelidir.

ÇOCUĞUN OKULA UYUMUNUN DESTEKLENMEMESİ FİZİKSEL, BİLİŞSEL VE SOSYAL GELİŞİM ALANLARINI OLUMSUZ YÖNDE ETKİLEYECEKTİR. BU DURUMUN DOĞRU ÇÖZÜMLENMEMESİ İSE ÇOCUĞUN YAŞANTISINDA ÖNLENEMEZ SORUNLAR ORTAYA ÇIKARACAK VE EĞİTİM YAŞANTISINDAN UZAKLAŞMASI BİR HAK İHLALINI DOĞURACAKTIR.

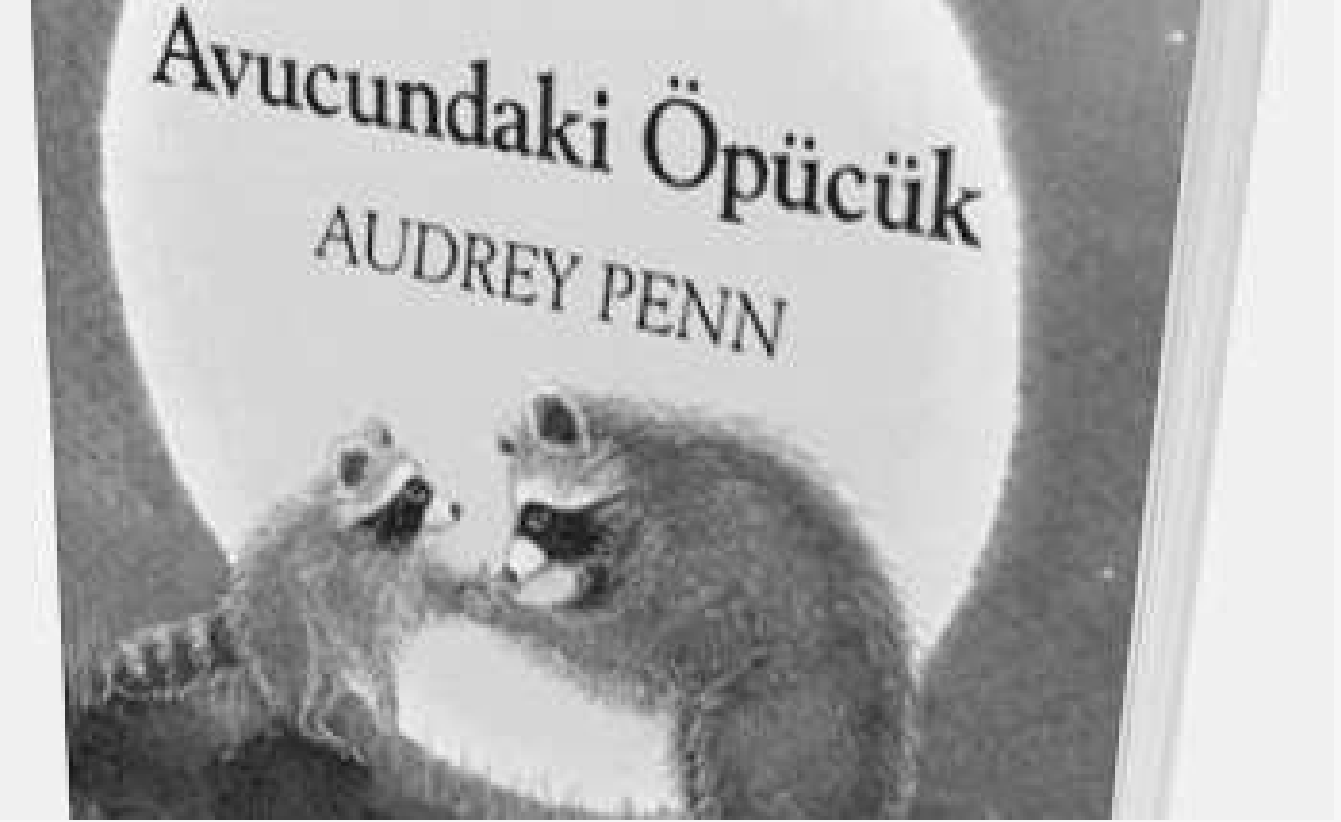

KİTAP ÖNERİSİ

*"BİR KİTAP KADAR ELVERİŞLİ DEĞİLDİR HİÇBİR GEMİ
UZAK DİYARLARA GÖTÜRMEK İÇİN BİZİ..."*

EMILY DICKINSON

"Ormanda okul başlıyordu ama Minik Rakun okula gitmek istemiyordu. Onun korkularını yatıştırmak isteyen Anne Rakun, "Avucundaki Öpücük" adını verdiği aile sırrını yavrusuyla paylaştı. Amacı dünyası ne zaman birazcık korkutucu hale gelse, onu çok sevdiğini hatırlamasını sağlamaktı."

Yazar Audrey Penn'in özellikle okula, yuvaya başlamak ya da bir kampa gitmek gibi uzun süreli ayrılık anlarında, milyonlarca çocuğun ve velinin yaşamına dokunduğu 'Avucundaki Öpücük' kitabının sizlere de ışık tutması dileğiyle.

KAYNAKÇA

- Baker, R. (2011). The Great Migration's Impact On The Education Of Southern-Born African Americans.
- Başaran, S., Gökmen, B., & Akdağ, B. (2014). Okul Öncesi Eğitimde Okula Uyum Sürecinde Öğretmenlerin Karşılaştığı Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2).
- Bornstein, M. H. & Zlotnik, D. (2009). "Parenting Styles And Their Effects". In J. B. Benson And M. M. Haith (Eds.), *Social And Emotional Development In Infancy And Early Childhood*, (Pp. 280-292). Uk: Elsevier.
- Bosch-Supan, A. (1987). The Role Of Education: Mobility Increasing Or Mobility Impeding? *National Bureau Of Economic Research Working*, 2329.
- Charles, L. & Denman, K. (2013). Syrian And Palestinian Syrian Refugees In Lebanon: The Plight Of Women And Children. *Journal Of International Women's Studies*, 14(5), 96- 111.
- Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T. L., Valiente, C., Fabes, R. A. & Liew, J. (2005). "Relations Among Positive Parenting, Children's Effortful Control And Externalizing Problems: A Three Wave Longitudinal Study". *Child Development*, (76), 1055-1071.
- Ergun, G. (2018). Mültecilerin Kente Uyumunu Ölçmeye Yönelik Karaman İlinde Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Gencer, T. E. (2017). Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Sürecinde Karşılaştıkları Güçlükler
- Gottscholl, S. (1989). Understanding And Accepting, Separation Feelings. *Young Children*, 44 (6), 11-16.
- Gülay, H. (2011). 5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Okula Uyum Ve Akran İlişkileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (36), 1-10.
- Gülay, H. (2011) "Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Okula Uyumunun Sosyal Beceriler Açısından İncelenmesi", *E-Journal Of New World Sciences Academy*, 6(1), 139-146, S. 140.
- Kaya, Ö. S. (2014). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Okula Uyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Oktay, A. & Unutkan Polat, Ö. (2007). İlköğretim Çağına Genel Bir Bakış, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Öztürk, T. (2015). Mülteciler Dezavantajlı Gruplar Ve Sosyal Bilgiler. Ankara: Pegem Akademi.
- Polat, Ö. (2010). İlköğretime Geçişte Okul, Öğretmen Ve Anne-Babalara Düşen Görevler. Ayla Oktay (Ed.). İlköğretime Hazırlık Ve İlköğretim Programları. Ankara: Pegem Akademi.
- Rimm-Kaufman, S.E. Ve Pianta, R.C. (2000). An Ecological Perspective On The Transition To Kindergarten: A Theoretical Framework To Guide Empirical Research. *Journal Of Applied Developmental Psychology*, 21(5), 491-511.
- Teymurlu, C. (2019). İlkokul Öğrencilerinin Okula Uyum Ve Yaşadıkları Sorunlarla İlgili Veli Ve Öğretmen Görüşleri Üzerine Bir Olgubilim Çalışması. İstanbul.
- Tangüner, D. (2019). Okul Öncesi Eğitim Almış Ve Almamış İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okula Uyum Düzeyi Ve Anksiyete Düzeyi. İstanbul.
- Üçüncü, Ş. T. (2019). Erken Çocukluk Döneminde Sığınmacı Ve Türk Asıllı Çocukların Okula Uyum Sürecinin Analizi (Çabaçam Örneği). Çanakkale. Yaşar Vahdettin Ve Yaşar Sonay, "Okul Çağındaki Çocuklarda Görülen Okul Korkusu", *Bilim Ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 2010, 16-24.
- Yavuzer, H. (2007). Bedensel, Zihinsel Ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı, Remzi Kitapevi, İstanbul, S. 227.
- Yüksel, M. Y., Kurt, B., Gülsu, N., Akdağ, C., Aydın, F., & Erdoğan, F. (2016). Okula Uyum Sağlamakta Güçlük Çeken Çocukların Çizdikleri Okul Resimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Mersin University Journal Of The Faculty Of Education*, 12(2).